

Bilag 4: Kortlægning af uddannelsesstilbud på det palliative område, 2011

Palliative kompetencer – basisniveau

Læger - hospital

Grunduddannelse:

- 2 timers undervisning i palliativ behandling.

Speciallægeuddannelse:

- Urologerne: Modtager lidt undervisning i palliation sammen med undervisning i prostatakræft og nyrekræft.
- Onkologerne: Modtager undervisning i palliation én dag.

Palliative kompetencer – behov:

Lægen på basisniveau skal have følgende kompetencer:

- Udvide professionel adfærd overfor patienterne og efterleve de etiske, juridiske og administrative normer for det lægelige virke indenfor palliationen
- Identificere og behandle symptomer hos patienter i palliative forløb (palliativ medicin)
- Kunne varetage almindelige akutte tilstande i palliativ medicin
- Kende almindeligt anvendte lægemidler til symptomkontrol
- Kunne forstå betydningen af mødet med og forholdet til familien
- Håndtere "den svære samtale"
- Forstå reaktioner på tab og kende de normale krise- og sorgreaktioner og kunne støtte en person i sorg
- Have kendskab til, hvordan patienten og familien får hjælp til praktisk støtte i hjemmet
- Kunne arbejde i et multidisciplinært team

Eksisterende efteruddannelsesstilbud:

Som en fast del af hoveduddannelsen i anæstesi undervises der to dage i Det Palliative Team på Århus Universitetshospital. Det er den eneste speciallægeuddannelse, hvor der er palliativ medicin med ophold hos Det Palliative Team.

Læger – almen praksis

Grunduddannelse:

2 timers undervisning i palliativ behandling.

Speciallægeuddannelse:

Der undervises en dag i palliation.

Eksisterende efteruddannelsesstilbud:

Der findes ingen fast efteruddannelse i palliation. Der har gennem årene været udbudt kurser i palliation, men der er også år, hvor det ikke er på skemaet.

På lægedage, som er en kursusuge hvert år i november, udbydes af og til en dags kurser i palliation. <http://www.laegedage.dk/kongres2011/>

Lægeforeningen afholder nogle gange 1-4 dages kurser i palliation.

Lægernes UddannelsesForening afholder et kræftkursus 2012 om kræftsygdomme incl. det palliative forløb. Et ugekursus: <http://www.luf.dk/cancer.htm>

De mange efteruddannelsesgrupper i regionen afholder møder om det, Typisk er det aftenmøder a 2-3 timers varighed.

Sygeplejersker

Grunduddannelse:

Sygeplejerskeskolerne i Region Midtjylland underviser eleverne i palliativ sygepleje. Undervisningen er tilrettelagt på forskellig vis på de enkelte skoler, herunder placering i uddannelsesforløbet og antallet af undervisningstimer.

Fælles for skolernes undervisning er, at den retter sig mod:

- Den palliative indsats
- Smertebehandling
- Døende og døde patienter
- Etik

Eksisterende efteruddannelses tilbud:

Uddannelse af nøglepersoner på hospitaler og i kommuner:

- Modul 1: Symptomlindring (5 dage)
 - Smerte og smertelindring
 - Kognitive forstyrrelser – hvad fordrer det af sygeplejen
 - Fysioterapeutisk symptombehandling i forhold til åndenød, angst og smerter
 - Væske og ernæringsproblemstillinger
 - Delir, træthed og søvnbesvær
 - Sorg, angst og depression
- Modul 2: Psykosociale problemstillinger (4 dage)
 - Opnå indsigt i de pårørendes behov under og efter sygdomsforløbet
 - Symptomlindring og sygepleje til den svært syge og døende patient
 - Diagnose og palliativ behandling af patient med knoglemetastaser
 - Sociale og civilretlige aspekter
 - Eksistentielle grundvilkår
- Modul 3: Faglig identitet som nøgleperson, herunder implementering og samarbejde (4 dage)
 - Hvad betyder det at være nøgleperson inden for palliation
 - Hvordan og hvad skal der til for at magte opgaverne hos den palliative patient i primærsektoren

Pris for deltagelse i kurset:

Kr. 6.191 for ansatte i Region Midtjylland (resten af beløbet dækkes af en central pulje i Region Midtjylland).

Kr. 13.404 for andre (ansatte i kommuner, privathospitaler mm.).

Palliation – temadag for uddannede nøglerpersoner:

Temadagen i 2011 handler om, hvordan børn magter tilværelsen med en alvorligt syg og døende forælder (Udbydes af Region Midtjylland).

DDKM og den palliative indsats:

Formålet med temadagen er at inspirere palliationssygeplejersker til at arbejde med at udvikle palliation i egen afdeling, at udvikle den enkeltes relation mellem leder og palliationssygeplejersker med henblik på at styrke det faglige arbejde samt at skabe et netværk for palliative nøglerpersoner. Udbydes til ansatte på Århus Universitetshospital (Udbydes af Region Midtjylland).

Specialuddannelse i kræftsygepleje:

1½ årig kompetencegivende videreuddannelse for sygeplejersker ansat på hospitaler og i kommuner. Uddannelsen er rettet mod sygeplejersker, der arbejder med kræftsyge. Formålet med uddannelsen er, at sygeplejersken udvider sin faglige kompetence med henblik på at varetage funktionsområdet for en specialuddannet sygeplejerske i kræftsygepleje (Udbydes af Region Midtjylland).

Pleje af den svært syge KOL-patient:

Målet med kurset er at give personalet i hjemmeplejen en øget forståelse for KOL og håndteringen heraf i hjemmeplejen. Der undervises bl.a. i terminal KOL og palliation (Udbydes af Region Midtjylland).

Fysioterapeuter – hospital og kommuner

Grunduddannelse:

Fysioterapeutskolerne i Region Midtjylland underviser eleverne i palliativ fysioterapi. Undervisningen er tilrettelagt på forskellig vis på de enkelte skoler, herunder placering i uddannelsesforløbet og antallet af undervisningstimer.

Fælles for skolernes undervisning er, at den retter sig mod teoretisk og praktisk undervisning i palliativ fysioterapi.

Eksisterende efteruddannelses tilbud:

Grundkursus i palliativ fysioterapi:

Formålet med kurset er at styrke den fysioterapeutiske rolle og faglige indsats i det palliative felt (Udbydes af Region Midtjylland).

Formål:

- At opnå større viden om behov hos den palliative patient og dennes familie
- At skabe interesse og indsigt i den palliative indsats
- At få konkret viden og udveksle erfaringer
- At skabe et kollegialt netværk, der er fungerende efter kurset
- At få fokus på betydningen af sammenhængen mellem primær og sekundær sektor
- At få indblik i det tværfaglige samarbejdes betydning for patient og familie

Indhold:

- Definition på palliation
- Åndenød – angst
- Massage – berøring
- Håb – sansning
- Træning – hjælpemidler
- Knoglemetastaser – tværsnitssyndrom

- Smertebehandling: farmakologisk – ikke farmakologisk

Målgruppe:

Fysioterapeuter i primær- og sekundær sektor.

Undervisningsform:

Undervisningen foregår over to dage, og vil veksle mellem forskellige undervisningsformer

Ergoterapeuter

Grunduddannelse:

Ergoterapeutskolerne i Region Midtjylland underviser eleverne i palliativ ergoterapi. Undervisningen er integreret i forskellige fag, og de studerende kan vælge at arbejde med et projekt, der omhandler palliation.

Socialrådgivere

Grunduddannelse:

Socialrådgiverskolerne har ingen særlig tilrettelagte forløb, der retter sig mod rådgivning af døende borgere. Det indgår eventuelt sammen med undervisning og træning i kommunikation, jura og anden relevant undervisning.

SOSU-assistenter

Grunduddannelse:

Social- og Sundhedsassistentskolerne i Region Midtjylland underviser eleverne i palliativ pleje. Undervisningen er tilrettelagt på forskellig vis på de enkelte skoler, herunder placering i uddannelsesforløbet og antallet af undervisningstimer.

Derudover møder eleverne patienter i palliative forløb i forbindelse med deres praktik, og eleverne kan vælge at arbejde med palliation i de projekter, de skal aflevere i løbet af uddannelsen.

Eksisterende efteruddannelses tilbud:

Omsorg og etik i arbejdet med alvorligt syge:

Formålet med kurset er at give deltagerne kompetencer til at medvirke i arbejdet med alvorligt syge i eget hjem. Kurset varer 5 dage og udbydes af social- og sundhedsskolerne i Århus, Randers og Herning.

Palliativ omsorg for mennesker med demens:

Formålet med kurset er at give deltagerne kompetencer til at yde palliativ omsorg til mennesker med demens. Kurset varer 4 dage og udbydes af Randers Social- og Sundhedsskole og Århus Social- og Sundhedsskole.

Sorg og Krise:

Formålet med efteruddannelsen er at blive i stand til at varetage de praktiske, sociale og psykologiske opgaver i kontakten med sorg- og kriseramte mennesker og deres pårørende (www.pavi.dk).

SOSU-hjælpere

Grunduddannelse:

Social- og Sundhedshjælperskolerne i Region Midtjylland underviser eleverne i palliativ pleje. Undervisningen er tilrettelagt på forskellig vis på de enkelte skoler, herunder placering i uddannelsesforløbet og antallet af undervisningstimer.

Derudover møder eleverne patienter i palliative forløb i forbindelse med deres praktik, og eleverne kan vælge at tage valgfag, der omhandler pleje af døende patienter.

Eksisterende efteruddannelses tilbud:

Omsorg og etik i arbejdet med alvorligt syge:

Formålet med kurset er at give deltagerne kompetencer til at medvirke i arbejdet med alvorligt syge i eget hjem. Kurset varer 5 dage og udbydes af social- og sundhedsskolerne i Århus, Randers og Herning.

Palliativ omsorg for mennesker med demens:

Formålet med kurset er at give deltagerne kompetencer til at yde palliativ omsorg til mennesker med demens. Kurset varer 4 dage og udbydes af Randers Social- og Sundhedsskole og Århus Social- og Sundhedsskole.

Sorg og Krise:

Formålet med efteruddannelsen er at blive i stand til at varetage de praktiske, sociale og psykologiske opgaver i kontakten med sorg- og kriseramte mennesker og deres pårørende (www.pavi.dk).

Kompetencer – specialistniveau

Læger

Palliative kompetencer – behov:

Læger, som arbejder på fuld tid i palliative team eller på hospice forventes at tage en specialistuddannelse i palliativ medicin. Den teoretiske del kan tages på the Nordic Specialist Course in Palliative Medicine. Den kliniske del, der sammen med det teoretiske kursus er en forudsætning for opnåelse af specialistanerkendelse, er aktuelt under udarbejdelse af Dansk Selskab for Palliativ Medicin.

Eksisterende uddannelsestilbud:

Uddannelse af speciallæger til palliativ behandling:

Et samarbejde mellem de fem nordiske landes foreninger for palliativ medicin. 6 x 1 uge (5 dage) over 2 år. Der udfærdiges et projekt og der afsluttes med en skriftlig eksamen og præsentation af et mindre forsknings- eller udviklingsprojekt, som er udarbejdet i løbet af uddannelsen.

Sygeplejersker

Palliative kompetencer – behov:

Sygeplejersker på specialistniveau skal besidde en række empiriske, personlige, etiske og æstetiske kundskaber, som opnås via uddannelse og klinisk praksis.

Sygeplejerskerne skal bl.a.:

- Indgå i netværksgrupper
- Kunne kommunikere med patienterne

Eksisterende uddannelsestilbud:

Master i humanistisk palliation:

Uddannelsen giver viden om, hvordan man ud fra et etisk og videnskabeligt udgangspunkt drager omsorg for og plejer syge og døende. I løbet af uddannelsen får du undervisning i emner inden for fx gerontologi, psykologi og etik samt døden set ud fra et samfundsmæssigt og kulturhistorisk perspektiv. Du får desuden et indblik i humanistiske forskningsmetoder og videnskabsteori. Uddannelsen henvender sig til ansatte på hospice, plejehjem og hospitaler (www.pavi.dk).

Diplomuddannelse i palliation:

Diplomuddannelser henvender sig til voksne med en kort eller mellemlang videregående uddannelse. De er opbygget som deltidsuddannelser over to år, og der opkræves deltagerbetaling.

Undervisningen er tilrettelagt, så det er muligt at passe et arbejde samtidig med uddannelsen.

De sundhedsfaglige diplomuddannelser udbydes flere steder i Danmark og henvender sig til ansatte i sundhedssektoren, der ønsker at fordybe sig inden for et sundhedsfagligt område, f.eks. inden for det palliative område. Der er variation i udbud og indhold på de

uddannelsesinstitutioner, der udbyder diplomuddannelse. På uddannelsesguidens hjemmeside kan du få overblik over aktuelle hold samt læse om uddannelsens indhold.

Der er to moduler i diplomuddannelsen, som omhandler palliation.

Modulet henvender sig til sundhedspersonale med en mellemlang videregående uddannelse med Minimum to års klinisk erfaring fra arbejdet med uhelbredeligt syge og døende.

Formålet med modulet er at medvirke til at udvikle den klinisk praksis indenfor den palliative indsats. Der arbejdes med centrale problemstillinger indenfor det palliative område, disse belyses ud fra en human-, natur- og samfundsvidenskabelig vinkel.

Det konkrete indhold er:

Internationale og nationale perspektiver på palliation

Mødet mellem klient/pårørende og sundhedsprofessionelle

Lidelse og død, herunder dødsprocessen

Kliniske problemstillinger – som f.eks.: smerter, dyspnoe, træthed, depression og angst

Den tværfaglig indsats

tiske dilemmaer

Fysioterapeuter

Palliative kompetencer – behov:

Fysioterapeuten har ansvaret for den fysioterapeutiske palliative indsats overfor de patienter, der er tilknyttet det palliative team – enten som behandler, konsulent eller rådgiver.

Behandlingen kan foregå i patientens eget hjem, ambulant eller evt. i forbindelse med indlæggelse.

Fysioterapeuten skal bl.a. kunne følgende:

- Holde sig ajour på fagligt højt niveau inden for onkologi/palliation
- Rådgive og vejlede personale, patienter og pårørende omkring sygdom, symptomer, pleje/fysiske tiltag og omsorg inden for det palliative område
- Være medansvarlig for udarbejdelsen af afdelingens procedurer og standarder
- Deltage i kvalitetsudvikling af den palliative pleje og behandling
- Medvirke til kvalitet og kontinuitet i patientforløbene ved tæt samarbejde med såvel primær – som sekundær sektoren

Krav til kompetencer:

- Relevant videreuddannelse på diplom niveau
- Relevant klinisk videreuddannelse
- Uddannet lymfeødemterapeut
- Kunne varetage undervisning og formidlingsopgaver

Socialrådgivere

Palliative kompetencer – behov:

Socialrådgiveren indgår som en integreret del af teamets specialistindsats.

Socialrådgivning tilrettelægges ud fra den enkelte patients og pårørendes behov.

I hovedtræk opdeles den sociale palliation i **forsørgelsesmæssige spørgsmål** (eksempelvis løn, sygedagpenge, kontanthjælp, førtidspension efter gammel og ny lovgivning, private pensionsordninger, flexjob, skånejob, rimelig begrundede enkeltudgifter, handicapkompenserende ydelser, efterløn, forsikringsordninger ved tab af erhvervsevne og

død, sum ved kritisk sygdom, arbejdsskadeserstatning, patienterstatning, efterløn til funktionærer, efterlevelseshjælp, legater, skat, diverse tilskud til: sygeplejeartikler, ernæring, fysioterapi, psykologsamtaler, tandbehandling, fod behandling, briller, transport, terminaltilskud, plejevederlag, pasningsorlov, begravelseshjælp, medicin, børnefamilieydelse, boligstøtte).

Familieforhold og civilretslige emner (eksempelvis arv, testamente, børnetestamente, vielser, skifteretsspørgsmål, forældremyndighed, støtteforanstaltninger til børn, gældssanering).

Følelsesmæssig støtte (støtte i processen ved eksempelvis at blive pensionist, lettere sorgarbejde, kendskab til tilbud i nærområdet m.v.)

Fælles nationale tværfaglige tilbud på www.PAVI.dk:

Palliation, sorg og krise og smertebehandling:

Efteruddannelse og temadage arrangeret af Dagens Medicin. Vekslede undervisningsseancer med teoretiske indlæg, øvelser i akupunktur, gruppearbejde og refleksion (www.pavi.dk).

Tab og traumer – kurser gennem Lægernes Uddannelsesforening:

Kurset beskæftiger sig med de psykologiske og medmenneskelige relationer, der udspiller sig hos patient og pårørende, når pludselige voldsomme begivenheder opstår (www.pavi.dk).

Efteruddannelsen Tab og Traumer:

Uddannelsesafdelingen i Region Midtjylland, Aarhus Universitetshospital – Risskov udbyder efteruddannelsen Tab og Traumer. Uddannelsen henvender sig til læger, sygeplejersker, socialrådgivere, præster, psykologer og beslægtede faggrupper, der i deres arbejde møder mennesker i sorg. Uddannelsen giver en grundig viden og en dybere forståelse af både den sunde sorg og den komplicerede sorgudvikling, samt træner interventions- og behandlingsmuligheder (www.pavi.dk).

Sorg og Krise:

Foreningen Agape arrangerer årligt længerevarende sorgkursus, der henvender sig til læger, sygeplejersker, præster, socialrådgivere m.fl. (www.pavi.dk).

Konklusion og anbefalinger

Læger – basisniveau:

Kortlægningen viser, at der mangler uddannelses tilbud i palliation på grunduddannelsen og speciallægeuddannelserne.

Det anbefales, at der etableres en palliativ nøgleuddannelse for læger, der ikke er ansat i et palliativt team, da dette vil være med til at sikre en bedre palliativ behandling på basisniveauet. Uddannelsen bør udbydes på alle hospitaler i regionen i samarbejde med de palliative teams.

Samtidig anbefales det, at der udbydes efteruddannelses tilbud til de praktiserende læger.

Læger – specialistniveau:

Kortlægningen viser, at der er etableret uddannelses tilbud i palliation til læger på specialistniveau.

Sygeplejersker – basisniveau:

Kortlægningen viser, at der er etableret uddannelsesforløb i palliation på grunduddannelsen og i efteruddannelser.

Det anbefales, at kommunerne og hospitalernes sengeafsnit har ansat uddannede palliative nøglepersoner (sygeplejersker) i et antal, der er rimeligt i forhold til kommunens/sengeafsnittets størrelse. Nøglepersonerne kan eksempelvis uddannes via nøglepersonuddannelsen, som udbydes af Aarhus Universitetshospital, eller via diplomuddannelser. Nøglepersonerne er med til at sikre, at den palliative indsats forbedres og, at der kan gives faglig sparring mellem sektorerne. Dette vil kunne medføre en reduceret anvendelse af åbne indlæggelser og en (senere) inddragelse af det palliative team.

Sygeplejersker – specialistniveau:

Kortlægningen viser, at der er etableret uddannelses tilbud i palliation til sygeplejersker på specialistniveau.

Fysioterapeuter:

Kortlægningen viser, at der er etableret uddannelsesforløb i palliation på grunduddannelsen og i efteruddannelser.

Det anbefales, at de fysioterapeuter i kommunerne og på hospitalerne, som behandler patienter i palliative forløb, har taget grundkursus i palliativ fysioterapi, som udbydes af Region Midtjylland.

Desuden anbefales, at fysioterapeuter i de palliative teams uddannes til at kunne varetage lymfødembehandling af patienter i eget hjem, der får palliativ indsats.

Ergoterapeuter:

Kortlægningen viser, at der er etableret uddannelses tilbud i palliation på grunduddannelsen.

Socialrådgivere:

Kortlægningen viser, at der er etableret efteruddannelsesforløb for socialrådgivere.

SOSU-assistenten og SOSU-hjælperen:

Kortlægningen viser, at der er etableret uddannelsesforløb i palliation på grunduddannelsen og i efteruddannelser.

Det anbefales, at der i regi af AMU/KUA udvikles et kursusforløb for SOSU-assistenten og SOSU-hjælperen om identificering af palliative symptomer. Dette vil være med til at sikre, at der sker en tidlig opsporing og indsats i forhold til patienter i eget hjem.